

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Vojena Güttlera a soudců Pavla Holländera a Ivany Janů o ústavní stížnosti **J. P.**, zast. Mgr. Stanislavem Hykyšem, advokátem, sídlem Zelená 267 Pardubice, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 4.11.2010, č.j. 8 Cmo 133/2010-101, a proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 21.4.2009, č.j. 45 Cm 86/2009-44, za účasti Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu Plzni, jako účastníků řízení, a Davida Mencla, bytem Ke Křižovatce 466, Zruč – Senec, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

- I. Rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 4.11.2010, č.j. 8 Cmo 133/2010-101, a rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 21.4.2009, č.j. 45 Cm 86/2009-44, bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**

- II. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4.11.2010, č.j. 8 Cmo 133/2010-101, a rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 21.4.2009, č.j. 45 Cm 86/2009-44, se ruší.**

O d ů v o d n ě n í :

1. Stěžovatel podanou ústavní stížností napadl v záhlaví uvedený rozsudek Vrchního soudu v Praze (dále jen „vrchní soud“), požadoval jeho zrušení, stejně jako z důvodu procesní ekonomie i jemu předcházející rozsudek Krajského soudu v Plzni (dále jen „krajský soud“). K věci stěžovatel uvedl, že se obrátil na společnost Ekonomické stavby, s.r.o., ohledně výstavby rodinného domu, přičemž mu bylo nabídnuto, že na přípravné práce mu její jednatel (vedlejší účastník v řízení o ústavní stížnosti) poskytne půjčku ve výši 170 000,- Kč. Stěžovatel s ním dne 11.5.2007 smlouvu o půjčce podepsal (ve smlouvě bylo uvedeno, že věřitel převede částku ve výši 170 000,- Kč do depozita zhotovitele) a k zajištění závazku vrátit půjčku v případě jejího poskytnutí vystavil vlastní směnku. Vedlejší účastník stěžovateli peníze nikdy nepředal a stěžovatel následně ukončil svůj smluvní vztah se společností Ekonomické

stavby, s.r.o. Vedlejší účastník uplatnil zajišťovací směnku u krajského soudu, jeho návrhu soud vyhověl a vydal směnečný platební rozkaz. Proti němu podal stěžovatel námitky založené na tvrzení, že peníze nikdy nedostal, že nakládání s nimi nemohl jakkoliv ovlivnit, že věřitel je zároveň jediným společníkem a jednatelem zhotovitele a že zaplacení požadované částky by bylo bezdůvodným obohacením; skutková tvrzení v těchto námitkách právně kvalifikoval při jednání před krajským soudem (zejména zdůrazněním, že odevzdání peněz do úschovy je tzv. nepravidelnou smlouvou schovací, že věřitel stěžovateli peníze nikdy neposkytl a důvod vystavení zajišťovací směnky se nikdy nenaplnil, neboť směnka zajišťovala závazek, který nikdy nevznikl). Soud I. stupně napadeným rozsudkem ponechal směnečný platební rozkaz v platnosti a odůvodnění uvedl, že ve stěžovatelových námitkách nebyla žádná, která by byla relevantním důvodem k jakémukoli změně či zrušení platebního rozkazu. Proti rozsudku soudu I. stupně podal stěžovatel odvolání, vrchní soud prvostupňový rozsudek potvrdil jako věcně správný.

2. Podle stěžovatele byla napadenými rozhodnutími porušena jeho základní práva zaručená čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a zásady demokratického právního státu ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR (dále jen „Ústava“). Podle jeho názoru mu soudy upřely právo, aby jeho věc byla spravedlivě projednána, protože on námitky řádně a včas podal, při jednání už jen uváděl skutečnosti mající význam pro posouzení důvodnosti obrany již v námitkách řádně uplatněné (nevzniknutí závazku ze smlouvy o půjčce), za nesprávný považuje závěr, že se mu nepodařilo již v námitkách tvrdit a následně i prokázat, že kauza směnky (důvod jejího vystavení) neexistuje, či zanikla. Ani potvrzení zhotovitele, že stěžovatel prostřednictvím půjčky zaplatil zálohu 170 000,- Kč, nemůže nic změnit na ujednání smlouvy o půjčce o předání peněz do depozita. Pokud obecné soudy k tomuto potvrzení a tvrzením v něm uvedeným přihlédly, směřují tím směnečné vztahy mezi stěžovatelem a vedlejším účastníkem a vztahy mimosměnečné mezi stěžovatelem a zhotovitelem. Dále stěžovatel vyjádřil myšlenku, že námitky mohl podat i po vydání opravného usnesení, kterým byl směnečný platební rozkaz opraven, přičemž oba soudy se takovými námitkami nezabývaly, stejně tak soud II. stupně ponechal bez povšimnutí nesmysl závěru soudu I. stupně, že mezi účastníky smlouvy o půjčce byl sjednán úvěr 16% p.a.

3. Relevantní znění příslušných ustanovení Ústavy, Listiny a Úmluvy, jejichž porušení stěžovatel namítá, je následující:

1. *Čl. 1 odst. 1 Ústavy:*

2. *Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.*

3. *Čl. 36 odst. 1 Listiny:*

4. *Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.*

5. *Čl. 6 odst. 1 Úmluvy:*

6. *Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti,*

nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.

4. Podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka.

5. Vrchní soud připomenul, že skutečnosti, ze kterých při svém rozhodování vycházel, jsou z odůvodnění napadeného rozsudku zřejmé. Zabýval se účinky opravného usnesení, jímž soud I. stupně opravil nesprávnost v záhlaví směnečného platebního rozkazu; je toho názoru, že jde o opravu zjevné nesprávnosti, nedotýkající se výroku, a proto stěžovateli neběžela znovu lhůta k podání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu, tudíž nepřihlédl ke tvrzením uvedeným až ve znovu podaných námitkách. Vrchní soud má zato, že jeho postupem nedošlo k porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu a na spravedlivý proces, ani k porušení vypočtených ustanovení Ústavy a Listiny; návrh na rozhodnutí o ústavní stížnosti neuvedl.

6. Krajský soud vyjádřil názor, že věc byla posouzena správně a v souladu s příslušnými předpisy i konstantní judikaturou, čemuž nasvědčuje i v podstatně shodný názor odvolacího soudu. Návrh na rozhodnutí o ústavní stížnosti neformuloval.

7. Vedlejší účastník na výzvu k vyjádření nereagoval, ani se nevzdal tohoto postavení, ani si neustanovil kvalifikovaného právního zástupce. Proto s ním Ústavní soud jako s vedlejším účastníkem nejednal.

8. Vzhledem k lapidárním obsahu vyjádření účastníků, která jsou jen zhodnocením vlastního přístupu k věci, a proto nepřinášejí nové relevantní argumenty, nepovažoval Ústavní soud za nutné zasílat tato vyjádření na vědomí stěžovateli.

9. Z předložených podkladů a zejména ze spisu krajského soudu sp.zn. 45 Cm 86/2009 Ústavní soud zjistil následující rozhodné skutečnosti:

7. Podáním doručeným krajskému soudu dne 18.2.2009 požádal vedlejší účastník o vydání směnečného platebního rozkazu, jímž by byla stěžovateli uložena povinnost zaplatit mu částku 238 000,- Kč s příslušenstvím, neboť na směnečnou pohledávku ve výši 258 700,- Kč bylo plněno jen částečně. Dne 4.3.2009 vydal krajský soud směnečný platební rozkaz (v jehož záhlaví uvedl, že jde o zaplacení částky 238 000,- Kč s přísl., tj. slovy Kč: Dvěstětřicet osmkorun), kterým stěžovateli uložil povinnost zaplatit vedlejšímu účastníkovi požadovanou částku s příslušenstvím. Stěžovatel v zákonné lhůtě podal proti němu námitky, ve kterých popsal vznik právního vztahu s vedlejším účastníkem o půjčce použité jako úhrada zálohy na přípravné práce související s uvažovanou výstavbou domu a účel vystavené směnky. Doplnil, že smlouva o dílo měla být uzavřena nejpozději do 15.11.2007, stavba měla být započata k 1.3.2008, tato lhůta nebyla dodržena, ani smlouva o dílo nebyla uzavřena. Podle něj vedlejší účastník není oprávněn požadovat po něm jakékoliv plnění, společnost, jejímž je jednatelem, způsobila, že nedošlo ke vzniku závazkového vztahu a přijala od svého jednatele plnění bez právního důvodu, které je povinna mu vrátit; stěžovatel celý tento proces nemohl sám nijak ovlivnit. Stěžovatel tvrdil, že nic zhotoviteli ani vedlejšímu účastníkovi nedluží a navrhl, aby soud žalobu zamítl a řízení zastavil. V průběhu řízení byly krajskému soudu oběma účastníky předloženy listinné důkazy, kromě jiného i stěžovatelův dopis ze dne 18.11.2008, kterým odstoupil od smlouvy o dílo uzavřené

v dubnu 2008 a v němž žádá o vrácení zálohy ve výši 170 000,- Kč na bankovní účet. Krajský soud rozsudkem ze dne 21.4.2009 ponechal směnečný platební rozkaz v platnosti, přičemž vyšel z těchto zjištění: Ve smlouvě o smlouvě budoucí se stěžovatel zavázal k zaplacení zálohy ve výši 170 000,- Kč, která bude vyúčtována ve smlouvě o dílo a z konečné ceny bude odečtena, smlouva o dílo byla uzavřena v dubnu 2008. Ze smlouvy o půjčce ze dne 11.5.2007 soud zjistil, že žalobce (tj. vedlejší účastník) poskytl žalovanému (tj. stěžovateli) půjčku ve výši 170 000,- Kč, peníze měly být převedeny přímo na účet zhotovitele. Dále uvedl, že mezi účastníky byl sjednán úvěr ve výši 16% p.a. (*pozn. Ústavního soudu: zřejmě se jedná o úrok*), že pro případ nevrácení jistiny ve sjednané lhůtě byla sjednána smluvní pokuta ve výši 68 000,- Kč, a že bylo sjednáno, že k zajištění pohledávky bude dlužníkem vystavena směnka vlastní na 258 700,- Kč s datem splatnosti 15.2.2008. Na základě listinných podkladů považoval soud žalobu za zcela důvodnou, v námitkách není obsažena žádná námitka, která by byla relevantní k tomu, aby byl důvod ke změně nebo zrušení směnečného platebního rozkazu. Podle soudu stěžovatel v obraně směřuje vztah mezi ním jako dlužníkem a žalobcem jako věřitelem, vznikající ze smlouvy o půjčce, se vztahem mezi stěžovatelem jako objednatelem a společností Ekonomické stavby, s.r.o., jako dodavatelem ze smlouvy o dílo. Výslovně zdůraznil, že skutečnost, že půjčenou částku žalobce převedl přímo na dodavatele, není podstatná, když složení této částky žalobcem bylo ve prospěch stěžovatele; jestliže se stěžovatel domnívá, že má proti dodavateli nějaký nárok, je na něm, aby tento nárok řádně vymáhal. Stěžovatel dne 24.4.2009 podal návrh na vydání opravného usnesení k odstranění rozporu mezi číselnou specifikací směnečné sumy a jejího slovního vyjádření uvedeného v záhlaví, s odkazem na rozsudek vrchního soudu sp.zn. 9 Cmo 561/2000 tvrdil, že směnečný platební rozkaz nelze s ohledem na chybu v psaní považovat za řádně doručený, a žádal, aby byl znovu poučen o možnosti podat námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu. Usnesením ze dne 8.7.2009 č.j. 45 Cm 86/2009-56, krajský soud záhlaví opravil, po jeho doručení podal stěžovatel proti směnečnému platebnímu rozkazu námitky. Rozsudek krajského soudu napadl stěžovatel odvoláním, na jehož základě vrchní soud rozsudkem ze dne 4.11.2010, č.j. 8 Cmo 133/2010-101, prvostupňový rozsudek krajského soudu potvrdil. V odůvodnění předně uvedl, že usnesením došlo k opravě zjevné nesprávnosti, která se vyskytla v záhlaví směnečného platebního rozkazu, nedotýkající se jeho výroku, proto toto usnesení nemohlo vést k podání nových námitek. Poté připomenul postavení majitele směnky, pozici dlužníka a jeho povinnost námitkovými tvrzeními jednoznačně vymezit skutek, o který se opírá jeho obrana, a jež budou předmětem dokazování, a ztotožnil se s posouzením stěžovatelových námitek provedeným soudem I. stupně. Výslovně dodal, že ze skutkových tvrzení stěžovatele obsažených v námitkách je zřejmé, že kauzou směnky byla smlouva o půjčce, v níž byly účastníky dohodnuty podmínky tak, že žalobce zaplatí za žalovaného a jeho jménem dodavateli částku 170 000,- Kč. „Vzhledem k tomu nelze vycházet z toho, že v tomto vztahu chybí předání peněz, projev vůle účastníků je jasný, co účastníci zamýšleli, projeví ve smlouvě o půjčce.“ (*Citace z rozsudku*). Jestliže byla v souladu s dohodnutým způsobem půjčka žalobcem poskytnuta, dohodnutý důvod vystavení předmětné směnky byl naplněn. Stěžovateli se nepodařilo v námitkách tvrdit a následně prokázat, že kauza směnky (důvod jejího vystavení) neexistuje, či zanikla. V závěru též dodal, že okolnosti nastalé ve vztahu mezi stěžovatelem a dodavatelem se vymykají danému předmětu řízení, jde o jeho věc vůči dodavateli.

10. Po provedeném rozboru Ústavní soud zjistil, že návrh stěžovatele je opodstatněný. Přitom opodstatněností ústavní stížnosti je v řízení před Ústavním

soudem třeba rozumět podmínku, že napadeným rozhodnutím bylo porušeno základní právo nebo svoboda stěžovatele.

11. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81 a čl. 90 Ústavy) a není pravidelnou přezkumnou instancí rozhodnutí obecných soudů. Ústavní soud se proto ústavní stížností zabýval v rozsahu stěžovatelem namítaných porušení jeho základních práv. Z tohoto pohledu Ústavní soud konstatuje, že v řízení před obecnými soudy bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu majetku zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny.

12. Z obsahu ústavní stížnosti vyplývá, že její podstata je založena na obraně proti nároku vyplývajícimu ze směnky; tudíž je evidentní, že stěžovatelovy námitky se koncentrují na interpretaci a aplikaci podústavního („jednoduchého“) práva obecnými soudy. Je notorií, že Ústavní soud zásadně není povolán k přezkumu správnosti výkladu a použití podústavního („jednoduchého“) práva, přesto tak může výjimečně učinit, avšak jen tehdy, jestliže současně shledá porušení některých ústavních kautel. Jak Ústavní soud opakovaně judikoval, základní práva a svobody působí jako regulativní ideje, na něž obsahově navazují komplexy norem jednoduchého práva; současně tyto ideje determinují výklad právních norem. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), pak zakládá „porušení základního práva a svobody“ (např. nález sp. zn. III. ÚS 269/99, in Ústavní soud České republiky: Sběrka náleží a usnesení - svazek 17., č. 33, vydání 1., Praha: C. H. Beck 2000, str. 235; nález sp. zn. III. ÚS 84/94, in Ústavní soud České republiky: Sběrka náleží a usnesení - svazek 3., č. 34, vydání 1., Praha: C. H. Beck 1995, str. 257).

13. Po seznámení s předloženými podklady a se spisem krajského soudu dospěl Ústavní soud ke zjištění, že postupem obecných soudů porušeno stěžovatelovo právo na soudní ochranu (viz bod 11.), a to takovou aplikací příslušných právních předpisů, která je sice formálně souladná s jejich textem, avšak odhlíží od reálných společenských vztahů. Soudy se tak dopustily přepjatého formalismu, který není ústavně konformní. Stěžovatel se v řízení před obecnými soudy brání vůči nároku vyplývajícimu z jeho vlastní zajišťovací směnky, která vedla ke vzniku skripturního obligačního vztahu mezi příslušnými subjekty (mezi stěžovatelem a vedlejším účastníkem). Ústavní soud shledal, že stěžovatel uplatnil vůči vydanému rozkazu včasné námitky, tyto námitky obecné soudy neshledaly důvodnými s argumentem, že vycházejí z nesprávných stěžovatelových představ o účincích relevantních projevů vůle (zejména smlouvy o půjčce, podle níž věřitel plnil dlužníkům závazek vůči třetí osobě, tudíž nebylo třeba reálného plnění mezi účastníky smlouvy o půjčce). Obecné soudy však přistoupily ryze formálně k hodnocení jeho námitky o pozici vedlejšího účastníka ve společnosti zhotovitele. Není pravdivé tvrzení, že vedlejší účastník byl jejím společníkem (byl předsedou představenstva akciové společnosti, jako jediného společníka zhotovitele), nicméně byl statutárním orgánem (jednatelem) zhotovitele. Za této situace bylo na soudcích, aby skrz formálně odlišnou právní subjektivitu právnické osoby a subjektivitu jednatele, adekvátně zhodnotily „dvoudomé“ vystupování vedlejšího účastníka při uzavírání smlouvy o dílo a smlouvy o půjčce a jak toto vystupování mohlo u stěžovatele vyvolat pochybnosti o odlišnosti subjektů ve vzniklých právních vztazích.

14. Dále Ústavní soud dodává, že porušením práva na soudní ochranu není skutečnost, že se soudy nezabývaly stěžovatelskými námitkami podanými po doručení opravného usnesení, protože v tomto případě nevzniklo stěžovateli právo podat znovu námitky, neboť opravné usnesení se týkalo pouze záhlaví, nikoliv výroku (jde tedy o věc zcela odlišnou od případu, který byl posuzován vrchním soudem v rozsudku sp.zn. 9 Cmo 561/2000, jehož se stěžovatel dovolával).

15. Ústavní soud usoudil, že od ústního jednání nelze očekávat další objasnění věci a proto se souhlasem účastníků od něho upustil (§ 44 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů).

16. Vzhledem ke shora uvedeným skutečnostem Ústavní soud ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, vyhověl a napadené rozsudky Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu v Plzni podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil.

P o u č e n í : Proti nálezů Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 13. listopadu 2012

Vojen Güttler
předseda senátu